

LESKIST

VRAAG HET DE EGEL

Een project van:
NME Samenwerking

Handleiding voor de leerkracht

Voor groep 3 t/m 5 van het basisonderwijs

Colofon

DOCENTENHANDLEIDING LESKIST VRAAG HET DE EGEL

Gemaakt in opdracht van:

NME Samenwerking Amstelland & Meerlanden

Aalsmeer • Amstelveen • Diemen • Haarlemmermeer • Ouder-Amstel • Uithoorn

© augustus 2010

Adresgegevens

NME Samenwerking Amstelland en de Meerlanden
p/a NME Centrum Amstelveen
Postbus 4
1180 BA Amstelveen

www.natuurmilieuweb.nl
E-mail: nme@amstelveen.nl

INHOUDSOPGAVE

1. Inleiding

- 1.1** Leerdoelen
- 1.2** Aansluiten kerndoelen
- 1.3** Aansluiten bij methoden natuuronderwijs
- 1.4** Inhoud van de leskist

2. Inhoud en organisatie

2.0 Leeswijzer

2.1 Lesschema

2.2 Introductie

De opgezette egel

Vraag en antwoord – spel

Jan Klaassen en Katrijn helpen de egels

Goed en fout voor de egel

2.3 Egelpad

Opdracht 1 t/m 15

2.4 Verwerking – suggesties

Egels knutselen

Egel-ontdekhoeck (maak een egelvriendelijk landschap)

Egelvriendelijke schooltuin

Poppenkast

Ren je Rot

Woordzoeker

Bijlagen

Bijlage A	Inventarislijst
Bijlage B	Vragen en antwoorden
Bijlage C	Goed en fout voor de egel
Bijlage D	Opdrachten bij het egelpad
Bijlage E	Vragen en antwoorden Ren je Rot-spel
Bijlage F	Woordzoeker

1. Inleiding

Egels spreken kinderen bijzonder aan. Je ziet ze soms 's avonds in de tuin of camping rond-scharrelen. Ze hebben scherpe stekeltjes, en ze komen veel in kinderverhalen voor. Als je er dan ook nog eentje dood tegenkomt, aangereden door een auto, is dat heel zielig, maar toch ook wel spannend. Met deze leskist laat u leerlingen kennis maken met dit bijzondere zoogdier.

1.1 Leerdoelen

1. Kinderen kunnen verschillende kenmerken van een egel vertellen.
2. Kinderen ontdekken hoe een egel zich op een natuurlijke manier gedraagt.
3. Kinderen kunnen vertellen hoe een egel is aangepast aan zijn omgeving. Bijvoorbeeld hoe het zich met de stekels verdedigt, of hoe het de winter overleeft.
4. Kinderen weten hoe wij als mens de egel bedreigen (door het verkeer) maar ook hoe we de egel kunnen helpen.

1.2 Aansluiten bij kerndoelen

Deze leskist sluit aan bij de kerndoelen van het basisonderwijs:

40 De leerlingen leren in de eigen omgeving veel voorkomende planten en dieren onderscheiden en benoemen en leren hoe ze functioneren in hun leefomgeving.

41 De leerlingen leren over de bouw van planten, dieren en mensen en over de vorm en functie van hun onderdelen.

1.3 Aansluiten bij methoden natuuronderwijs

In de 'oude methode' Leefwereld is er voor groep 3 een specifieke les over de egel: 'prikkebol'. In de nieuwe Leefwereld vindt u voor groep 5 een les 'met huid en haar' over o.a. stekels. In de methode Natuurlijk is er in groep 5 veel aandacht voor hoe dieren zijn aangepast aan hun omgeving. In Natuniek is voor groep 4 een thema gewijd aan 'waar en hoe leven planten en dieren'.

1.4 Inhoud van de leskist

In de leskist treft u tien egelbordjes aan. Met deze bordjes en het bijbehorende materiaal zet u een egelpad aan in, en in de omgeving van de school. Hiervoor vraagt u mogelijk hulp van natuurouders.

Verder treft u kaartjes aan voor een vraag- en antwoordspel over egels. Ook zijn er kaartjes rondom het thema 'goed' en 'fout' voor egels.

In de kist zit ook een 'verkeersmat'. Dit kan als basis dienen voor het maken van een egelvriendelijke omgeving. De mat kunt u gebruik maken door met handpoppen als introductie een poppenspel te spelen over Jan Klaassen en Katrien die de egels willen helpen.

Aan de binnenzijde van de kist zit een inventarislijst. Controleert u a.u.b. vooraf en achteraf of alle materialen in de kist zitten en onbeschadigd zijn.

Tenslotte vindt u op de website: www.egelleskist.blogspot.com filmpjes over egels, en in de rechterkolom, het vraag- en antwoordspel in de vorm van een powerpoint. Dit kunt u eventueel tonen op een smartbord in de klas.

2. Inhoud en Organisatie

2.0 Leeswijzer

De les is onderverdeeld in introductieactiviteiten, een kernles en suggesties ter verwerking. Lees het activiteitenoverzicht als een menukaart. Kies een of twee activiteiten uit de introductie, een activiteit uit de kernactiviteiten, en een of twee activiteiten uit de verwerkingsuggesties.

Regelmatig leest u een verwijzing naar de bijlagen. Hierin staan de opdrachten nader beschreven. Hier vindt u ook antwoordbladen.

2.1 Lesschema

Activiteit	Duur	Opmerkingen	Begeleiding
Introductie		Kies bv. 2 activiteiten	
De opgezette egel	10 min.		Leerkracht
Vraag en antwoord	20-30 min.	Spel met kaarten	Leerkracht
Poppenspel	15 min.	Handpoppen, spelmat	Leerkracht
Goed en fout v.d. egel	15 min.	Spel met kaarten	Leerkracht
Kern			
Egelpad	60 min.	In groepjes	Leerkracht + hulpouders
Verwerking		Kiezen uit opties	
Egels knutselen	30 min.	Echte klei of plastic klei	Leerkracht
Ontdek- en speelhoek	30 min.	Groepswerk, al of niet met opdracht	Leerkracht
Schooltuin	30 min.	Mits aanwezig, egel-vriendelijk beheer.	Leerkracht, tuinier, hulpouders/natuurouders
Poppenkast	30 min.	Groepswerk	Leerkracht
Ren je Rot	20 min.	Op schoolplein	Leerkracht
Woordzoeker	15 min.	Groep 4 en 5	Leerkracht

2.2. Introductie

De opgezette egel

Nodig: De opgezette egel

Laat de kinderen de opgezette egel zien. Ga ermee rond. Laat de kinderen ook aan de stekeltjes voelen.

Stel vragen als:

- Wie heeft er wel eens een levende egel gezien?
- Waar was dat? Wat deed de egel?
- Wie heeft er wel eens een dode egel ergens gezien? Waardoor was hij dood gegaan? Wat vond je ervan?
- Wie kan er dingen over de egel vertellen? Mogelijk schrijft u een paar trefwoorden op het bord.

Vraag en antwoordspel

Nodig:

De handpop van de egel
De handpop van de haan
Envelop met:
Vraagkaarten
Antwoordkaarten

Spel:

Laat steeds een kind de haan spelen, en een ander kind de egel. Laat het tweetal voor in de klas zitten. Leg vraagkaarten op een stapel. Leg de geïllustreerde antwoordkaarten verspreid over een tafel. Het kind met de haan in de hand, stelt een vraag aan het kind met de egel in de hand.

De 'egel' zoekt uit de stapel met antwoordkaarten het juiste antwoord, en laat dit aan de klas zien. De vragen en antwoorden vindt u in bijlage A.

De afbeeldingen vindt u op de website:

www.egelleskist.blogspot.com.

Laat steeds een ander tweetal het spel spelen. Wissel bijvoorbeeld na twee vragen en antwoorden.

Poppenspel 'Jan Klaassen en

Katrijn helpen de egels

Nodig:

Jan Klaassen
Katrijn
Handpop van een egel
Speelgoedauto

Zet de verkeersmat op een goed zichtbare plek voor de klas. Speel met de handpoppen de volgende scène. Het spel vergt enige improvisatie van de leerkracht.

Jan Klaassen rijdt in z'n auto. Hij rijdt heel hard. Katrijn is bezorgd voor de egeltjes en vraagt Jan Klaassen om wat zachter te rijden. Maar het is al te laat. Jan Klaassen rijdt een egeltje aan. Het egeltje is gelukkig niet dood. Katrijn helpt het egeltje, en vraagt waar hij naar op weg was. Het egeltje was op weg naar een ander bos. Daar wonen vrouwtjesegels – en omdat het paartijd is, wil het egeltje een vrouwtje ontmoeten om mee te paren en jonkies mee te krijgen.

*Jan Klaassen wil de egel helpen,
en gaat een zebrapad aanleggen.
Is dat slim? Nee!*

*Een tunnel dan? Maar hoe weten
we die te vinden? Met een hek?
Slim? Jawel! Maar hoe moet de
egel dan naar de overkant? – wat
vinden de kinderen? (met een
tunnel?)*

*Hoe zorg je ervoor dat
autobestuurders beter op
overstekende egels letten?
Vraag het de kinderen.*

*Een idee zou zijn om een
verkeersbord neer te zetten: 'pas
op overstekende egels',
maximumsnelheid 30 km. Per
uur.*

Goed en fout voor de egel

Nodig:

Envelop met fotokaartjes 'goed' en
'fout' voor de egel.

Schoolbord waarop u twee kolommen
heeft gemaakt 'goed' en 'fout'.

Magneetjes om foto's op te hangen.

Mensen kunnen egels helpen, maar
ook dwars zitten. Wat is goed voor de
egels, en wat is slecht voor de egels?

Laat steeds een kind naar voren
komen. Die kiest een foto uit, en laat
hem aan de klas zien. Het kind hangt
de foto onder de titel 'goed' of 'fout' en
legt uit waarom. Is de klas het met hem
eens?

In bijlage B leest u de goede
antwoorden.

Voorbeelden van foto's zijn:

**slakkengif – fout, want daardoor gaat
het voedsel van de egel dood.*

**een bladerhoop – goed, want hier kan
de egel z'n winterslaap houden.*

2.3 Kern

Het egelpad

Nodig:

10 bordjes van egels (met paaltjes in
de grond te zetten)

Mapje met 15 opdrachtkaartjes, kies
hier 10 geschikte opdrachten uit. (zie
bijlage C)

Bijbehorend materiaal (zie bijlage C)

Maak groepjes van 5 of 6
kinderen. Zorg bij elk groepje
voor een begeleidende ouder.

Maak een route over het
schoolplein en door de buurt (of
laat dat door een natuurouder
doen). Kies tien kaartjes uit die je
kunt gebruiken bij u in de
schoolomgeving.

Loop het pad. Elk groepje begint
bij een andere opdracht.

2.4. Verwerking

Egels knutselen

Nodig:

Klei

Satéprikkers

Evt. werkschorten

Onderleggers

Geef elk kind een genoeg klei en
een tiental satéprikkers.

Zet de opgezette egel voor in de
klas.

Laat de kinderen een kleine goed
gelijkende egel maken van klei en
saté prikkers. Met de egel kunnen
ze later in de ontdekhoek spelen.

Werkt u met echte klei, houdt dan
rekening met werkschorten en
onderleggers. Met kunststof klei is
dit niet persé nodig.

Egel-ontdekhoeck (maak een egelvriendelijk landschap)

Groepswork

Nodig:

De Verkeersmat

De geknutselde egeltjes

Set boerderijfiguren

Speelgoedauto's

Mogelijk, natuurlijk materiaal van buiten.

Knutselmateriaal (scharen, stiften, papier)

De verkeersmat laat een dorp zien met o.a. boerderijen. Willen egels hier wonen? Ja, want er is veel groen. Nee, ze kunnen overreden worden.

Maak met je groepje het dorp zo egelvriendelijk mogelijk.

Laat de kinderen achteraf vertellen wat er zo vriendelijk is voor egels. Maak een (digitale) foto van de oplossing van de groep.

Egelvriendelijke schooltuin

Misschien heeft u rond de school de mogelijkheid om het plantsoen of de tuin egelvriendelijk te maken.

Nodig:

Herfstbladeren

Gesnoeide takken

Struiken

Vijverfolie

Scheppen

Overleg met plantsoendienst

Natuurouders

Mogelijk kunt u in de eigen tuin, of in de omgeving van de school egelvriendelijke voorzieningen maken.

Denk aan:

*bladhopen (ter overwintering)

*takkenrillen (snoeitakken die je boven op elkaar legt in een lange rij).

* een ondiepe vijver

* een heg

Overleg hiervoor met een medewerker van het groenbeheer binnen of buiten de school.

Deze opdracht is uiteraard niet overal realiseerbaar.

Poppenkast

Groepswork

Nodig:

Poppenkastpoppen

Speelgoed

Handpoppen dieren

Poppenkast

Laat een twee- of drietal een poppenkastspel bedenken over de avonturen van de egel. Hoe gaan Jan Klaassen en Katrien de egel helpen? Help de kinderen op weg, door te verwijzen naar de introductie-activiteiten.

Ren je rot

Nodig:

Stoepkrijt

Vragen- en antwoordenlijst (bijlage D)

Zet op het schoolplein met schoolkrijt drie cirkels met daarin de letters A, B en C. En op ongeveer 10 meter afstand daarvandaan een streep.

Je hebt nu veel geleerd over de egel. We gaan een ren-je-rot-quiz doen over wat je er nu over weet. Je kiest telkens uit drie antwoorden. We doen dat op het schoolplein.

Sta achter de streep. Luister naar de vraag, naar de drie antwoorden en kies het juiste antwoord. Als je het fout hebt, val je af.

(zie vragen en antwoorden in bijlage D).

Woordzoeker

Nodig:
Woordzoeker, bijlage E

Deze opdracht is geschikt vanaf groep 4, en voor de betere lezers in groep 3.

Laat de kinderen de woordzoeker maken.

Bijlage A: Inventarislijst Leskist 'Vraag het de egel'

- Ringband met docentenhandleiding
- 10 egelbordjes (voor het egelpad)
- 1 opgezette egel
- 1 handpop egel (voor vraag en antwoordspel)
- 1 handpop haan (voor vraag en antwoordspel)
- set met vier poppenkastpoppen (voor introductie-spel)
- Bakje met houten speelfiguren op de boerderij (om te spelen in egelvriendelijk landschap)
- 5 plastic autootjes
- 6 paar werkhandschoenen (om afval op te rapen)
- 2 boeken 'dieren om ons heen' de egel

Plastic opbergmap met:

- Envelop met geplastificeerde kaarten – vraag en antwoordspel: de egel
- Envelop met geplastificeerde kaarten – goed en fout voor de egel.
- Envelop met 15 geplastificeerde opdrachtkaarten voor het egelpad (de leerkracht of natuurouder kiest er tien uit)
- Twee zoekkaarten diersporen

Extra materiaal dat wordt meegegeven:

Speelmat 'de boerderij' (introductie en egelvriendelijk landschap)

Bijlage B Vragen en antwoorden

1. Vraag: Egel? Wat ben jij voor soort dier? Ben je een soort vis? Een zoogdier? Of een reptiel misschien?

Antwoord: Ik ben een zoogdier. Mijn jongen drinken melk uit mijn tepels.

2. Vraag: Egel? Hoe bescherm jij jezelf?

Antwoord: Ik rol me op. Dan ben ik een bal met stekels!

3. Vraag: Egel? Wat doe je in de winter?

Antwoord: In de winter houd ik een winterslaap in een hoop met bladeren.

4. Vraag: Egel? Wat vind je lekker om te eten?

Antwoord: Ik lust graag wormen, naaktslakken en insecten.

5. Vraag: Egel? Kun je eigenlijk zwemmen?

Antwoord: Ik kan heel goed zwemmen. Alleen niet onder water.

6. Vraag: Egel? Hoe kun jij met een vrouwtje vrijen?

Antwoord: Dat doen we heel voorzichtig.

7. Vraag: Egel? Hoe zien je baby's er uit?

Antwoord: Ze zijn zacht. Ze zijn blind. Ze zijn roze.

8. Vraag: Egel? Wat eten je baby's?

Antwoord: Ze drinken melk bij hun moeder.

9. Vraag: Egel? Kan een grote hond je dood maken?

Antwoord: Ja, maar dan heeft hij wel stekels in zijn neus!

10. Vraag: Egel? Door wie word je het meest gedood?

Antwoord: Veel egels worden overreden door auto's

11. Vraag: Egel? Waarom is afval gevaarlijk voor je?

Antwoord: Soms blijf ik er in vast zitten!

12. Vraag: Egel? Vind je het fijn als ik je melk te drinken geef?

Antwoord: Nee, ik drink liever water!

13. Vraag: Egel? Wat kan ik je te eten geven?

Antwoord: Ik lust graag hondenvoer!

14. Vraag: Egel? Wat is je plek in de voedselketen? Groep 5

Antwoord: Ik maak deel uit van een voedselweb, kijk maar.

(o.a. das → egel → slak → plant, of vos → egeljong → insect → braam)

Bijlage C: Goed en fout voor de egel

Foto	Goed/ fout	Uitleg
Een heg	Goed	Een egel kan er langs lopen en zich eronder verstoppen.
Een schoteltje melk	Fout	Melk is ongezond voor volwassen egels. Geef ze water te drinken.
Een vijver met oeverbeschoeiing	Fout	Egels kunnen er wel in, maar niet meer uit. Dan verdrinken ze.
Een bladerhoop	Goed	Egels kunnen er hun winterslaap in houden.
Een vijver waar egeltjes uit kunnen drinken.	Goed	Egels hebben water nodig om te drinken.
Een open conserven blikje bij het afval.	Fout	Egels kunnen er in vast blijven zitten.
Een grote loslopende hond.	Fout	Honden kunnen egels doodmaken.
Een hardrijdende auto	Fout	Egels worden doodgereden door auto's.
Een composthoop.	Goed	De egel vindt er zijn eten zoals insecten, wormen en slakken.
Een flesje met slakkengif.	Fout	De egels kunnen geen slakken meer eten. Of de slakken zijn giftig.
Een poes	Goed	Een poes kan een egel niks doen.

Bijlage D Opdrachten bij het egelpad

1. Egels kunnen zich zelf goed beschermen. Als er een poes komt, rollen ze zich op. Ze zijn dan een balletje vol stekels. Een van jullie is de egel. En de andere de poes. De poes wil spelen. Maar de egel rolt zich op als een balletje vol stekels.

Nodig: Niks

Antwoord: spreekt voor zich.

2. De egel drinkt graag. Maar hij moet niet in het water vallen. Kan de egel veilig uit deze sloot/ vijver drinken? Waarom wel of niet?

Nodig: Een sloot of vijver

Antwoord: Een sloot of vijver met oeverbeschoeiing is onveilig voor egels. Ze kunnen er in vallen en verdrinken.

3. Een egel heeft een goede neus. Hij kan veel verschillende geuren ruiken. Heb jij ook een goede neus? Verzamel vijf dingen uit de natuur die verschillend ruiken.

Nodig: Een natuurlijke plek met genoeg geuren, bv. bloemen, bessen, grond, bladeren.

Antwoord: Bespreek wat er anders ruikt.

4. De egel eet graag slakken, spinnen, regenwormen en pissebedden. Kun jij die hier vinden? Waar vind je de meeste diertjes?

Nodig: Een plek met bladafval of dood hout, of tegels die je op kunt tillen. Twee loeppotjes om de diertjes beter in te bekijken.

Antwoord: Diertjes vind je in dood hout of rotte bladeren.

5. De egel houdt haar winterslaap in een hoop met bladeren of onder een berg met takken. Vind je hier zulke plekken?

Nodig: Liefst een plek waar dat wel zo is. Maar als het er niet is, dan is het antwoord gewoon 'nee'.

Antwoord: Spreekt voor zich.

6. De egel ligt graag te slapen onder een hoop met bladeren. Ga op je handen en knieën zitten. Laat de andere kinderen herfstbladeren over je heen gooien. Voelt het lekker warm?

Nodig: Een plek met veel bladeren op de grond.

Antwoord: Spreekt voor zich.

7. Bij het oversteken van de straat kijkt een egeltje niet uit. Daarom komen ze vaak onder een auto. Laat eens zien dat jullie dat wel goed kunnen. Welke kant moet je eerst op kijken, en welke kant dan?

Nodig: Een plek waar auto's rijden, maar waar je toch veilig over kunt steken.

Antwoord: Kijk eerst naar links, dan naar rechts, dan naar links, dan allemaal tegelijk snel oversteken. Maar niet rennen!

8. Een egel is altijd op zoek naar eten. Maar soms doet hij z'n pootjes pijn aan een blikje of glas. Help de egel. Raap met de afvalknipper of met werkhandschoenen aan afval op en doe het in de vuilniszak.

Nodig: Een afvalknipper (van de school) of werkhandschoenen uit de kist. Een vuilniszak (van de school) Wees toch voorzichtig met kinderen met scherp afval (ondanks de handschoenen)

Antwoord: Bespreek of er veel gevaarlijk afval lag.

9. De egel is een goede vriend van de tuinman. Wat wordt daarmee bedoeld, denk je. Welke dieren heeft de tuinman nog meer graag in z'n tuin? Welke dieren heeft de tuinman liever niet in zijn tuin? Waarom?

Nodig: Zet het bordje bij een mooie egelvriendelijke tuin (met struiken en rommelhoekjes)

Antwoord: De egel eet dieren die de tuinman liever niet in z'n tuin heeft (bv. slakken). De tuinman heeft vaak ook een hekel aan mollen. Want die maken molshopen en graven gangen onder de grond.

10. Egels eten dieren. Maar jonge egels (zonder harde stekels) worden zelf ook gegeten. Egels maken deel uit van de voedselketen, zeggen ze ook wel eens.

Elk kind kiest wat voor plant of dier hij is, kies uit:
Egel – Vos – Plant – Slak. Ga in de juiste volgorde staan.

Zo heb je nog veel meer voedselketens. Kunnen jullie er nog één bedenken. Nu komen andere kinderen aan de beurt.

Nodig: Kun je overal doen.

Antwoord: Vos → jonge egel → slak → plant

Andere voorbeelden: Reiger → grote vis → kleine vis → waterplant of Kat → roodborst → rups → blad.

11. Egels zijn zoogdieren. Baby-egels komen uit moeders buik. En ze drinken moedermelk. Welke dieren zijn nog meer zoogdieren, en welke niet?

Kikkers – Wespen – Konijntjes – Mussen – Katten

Nodig: Kun je overal doen.

Antwoord: Katten en konijnen zijn ook zoogdieren. De baby's groeien in moeders buik en zogen melk bij de moeder. Kikkers zijn amfibieën, mussen zijn vogels. Wespen zijn insecten.

12. Egels hebben hele goede oren. Wees eens dertig tellen stil. Tel op je ene hand de geluiden van de natuur. En op de andere hand de geluiden die mensen maken. Hoeveel geluiden hoorde je? Waren er meer natuurgeluiden of mensengeluiden?

Nodig: Op een plek waar je ook natuurgeluiden hoort (bv. ook het ruisen van de wind).

Antwoord: Spreekt voor zich.

13. Nog een heel zielig mopje over egels:

Staat een egeltje voor een oversteekplaats. Ze is helemaal bang. Andere egeltjes steken rustig de weg over. En weer terug. Zegt het bange egeltje: Hoe doe je dat nou? Nou zegt het dappere egeltje: Je loopt tot halverwege de weg. Dan komt er een auto aan. Dan ga je plat op de grond liggen. De auto rijdt over je heen, en dan loop je door.

O, zo moet dat? Het bange egeltje steekt over. Er komt een auto aan. Het bange egeltje gaat plat op de grond liggen. En splatsj, het egeltje wordt doodgereden.

Zegt het dappere egeltje: Die zie je niet veel meer: Driewielers!

Nodig: Bij een oversteekplaats, of ergens anders bij een weg met auto's.

Antwoord: Vertel wat een driewieler is.

14. Egels laten ook sporen na. Sporen zijn bijvoorbeeld pootafdrukken, poep, haren, graafsporen. Kunnen jullie hier diersporen vinden. Op de zoekkaart vind je wat voor sporen je gevonden hebt.

Nodig: Een plek waar je diersporen vindt.

Een zoekkaart diersporen (categorieën: bv. poep, veren, haren, braakballen etc.)

Antwoord: Spreekt voor zich.

15. Wat vinden mensen van egels? Vraag iemand of je hem mag interviewen. Wat vindt hij of zij van egels? Heeft hij wel eens een egel gezien? Waar dan? Wat moet er gedaan worden aan egels die doodgereden worden? Misschien weet je nog meer vragen? Stel ze!

Nodig: Een plek waar je voorbijgangers tegenkomt.

Antwoord: Spreekt voor zich.

Bijlage E Vragen en antwoorden Ren je Rot –spel

Vraag	Antwoord A, B of C	Antwoord
Egels beschermen zich:	A. Met hun scherpe tanden. B. Door hun stekels op te zetten. C. Door hard weg te lopen	B, ze zetten hun stekels op.
De meeste egels worden doodgemaakt door:	A. Roofvogels B. Katten C. Auto's	C, roofvogels en katten kunnen ze niet dood maken.
Wat is waar? Jonge egels:	A. Zijn blind en zacht B. Hebben meteen harde stekels C. Zien er net zo uit als grote egels	A. Ze worden blind en zacht geboren
In de winter ...	A Trekken egels naar het zuiden B. Blijven egels gewoon rondscharrelen C. Gaan egels in winterslaap	C. De egels gaan in winterslaap in een bladhoop.
Wat is waar?	A. Een egel is een zoogdier, net als een poes. B. Een egel is een reptiel, net als een hagedis. C. Een egel is een amfibie, net als een kikker.	A. Een egel is een zoogdier. De jongen zogen melk bij hun moeder.
Waar komen egels vooral voor?	A. Langs de kust in de duinen. B. In tuinen vlakbij waar mensen wonen. C. In diepe donkere bossen.	B. Egels wonen vaak in tuinen. Daar kunnen ze veel eten vinden.
Wat is waar?	A. Een egel kan niet zwemmen. B. Een egel houdt niet van zwemmen, maar kan het wel. C. Een egel kan goed zwemmen en doet het ook graag.	C. Egels kunnen goed zwemmen en ze doen het ook best vaak.

<p>Als je slakkengif in je tuin gooit, dan...</p>	<p>A. Maakt dat niks uit. Egels eten geen slakkengif. B. Dan krijgen de egels dat slakkengif binnen, doordat ze vergiftigde slakken eten. C. Dan hebben egels minder te eten.</p>	<p>Antwoord B en C is alletwee goed. De slakken die ze eten zijn giftig. De egel wordt ziek. Als de slakken dood zijn, hebben egels minder te eten en krijgen ze honger.</p>
<p>Je kunt een egel het beste helpen, door:</p>	<p>A. Oversteekplaatsen voor egels te maken, bv. een zebepad. B. Je tuin egelvriendelijk te maken door bijvoorbeeld dood hout neer te leggen en bladhopen. C. De egeltjes bij te voeren met melk en pap.</p>	<p>Antwoord B. Zo zorg je ervoor dat de egels zich thuis voelen en hun natuurlijke eten krijgen.</p>
<p>Een egel is een goede vriend van de tuinman omdat:</p>	<p>A. De tuinman zo gezellig met de egel kan praten. B. De egel schadelijke dieren voor de tuin op eet, zoals slakken. C. De egel helpt om de tuin op te ruimen.</p>	<p>B. De egel eet de slakken op. De slakken hadden anders de planten opgegeten.</p>

Bijlage F Woordzoeker

Kun jij deze woorden vinden?

**egel, stekel, verkeer, heg, bladhoop, winterslaap, zoogdier, auto,
water, oprollen, naaktslak, gevaar, opvang,**

V	N	E	X	V	M	W	S	R	S	X	N
P	Z	O	O	G	D	I	E	R	A	E	P
I	K	P	Y	S	M	N	A	I	L	X	E
D	J	V	Q	C	S	T	H	L	P	R	J
S	W	A	T	E	R	E	O	R	Y	A	A
L	H	N	G	V	E	R	K	E	E	R	I
B	E	G	H	E	P	S	T	E	K	E	L
E	G	V	N	O	V	L	T	I	R	X	E
C	A	S	T	B	L	A	D	H	O	O	P
I	O	E	G	E	L	A	A	U	T	O	Q
P	V	Y	H	S	S	P	L	R	E	M	F
N	A	A	K	T	S	L	A	K	N	N	D